

SLETTNES – LUONNONSUOJELUALUE EUROOPAN KATOLLA

"Missä aurinko paistaa säteilevän kirkkaana pilvettömältä yötaivaalta, jäämeri välkähtää hopeassa, laineet laulavat rantaa vasten ja linnut virittävät virtensä Lapin ihmeellisen kesäyön ylistykseksi"
-Arvi Järventaus: Satu-Ruijan maa

HELGE ESKELINEN

Alun unenomainen käsitys Ruijasta lienee ollut yleinen 1900 luvun alkupuolella, ehkä myöhemminkin, ja sitä ovat Järventaustan lisäksi monet muutkin kirjailijat ansiokkaasti ruokkineet. Kaukainen, tiettömien taipaileiden takainen seutu, kalaa kuhisevan meren rannalla, yöttömän yön ihmeellinen valo kaiken yllä. Siitähän ei voinut syntyä muuta kuin satu. Vai? Eihän mikään kuitenkaan estä tämän päivän retkeilijääkään virittymästä noihin kuviteltuihin puitteisiin. Onhan kaikki nuo mainitut elementit vieläkin olemassa. Tosin nyt on tie, kiire, autot, turistit ja -bongarit! Siunaus vai kirous? Sen päättäköön jokainen itse.

Kun suomalainen lintuharrastaja nykyään haluaa todella herkuella harrastuksensa pariin, hän kääntää katseensa pohjoiseen, siis - Satu-Ruijan maahan. Pohjoisen Norjan luonto ja linnustohan ovat, kuten me kaikki asiaa harrastavat hyvin tiedämme - satumainen. Useimmat siellä retkeilevät käyvät yleensä Varangin niemimaan itä- ja koillisosissa, jotka ovatkin erinomaisia lintualueita.

Harrastitpa sitten kuvausta tai staijausta, Ekkerön, Hornoyan, Hamningbergin ja Båtsfjordin alueet vetävät lintuharrastajia ympäri Euroopan. Ja syystä. Kesällä 2007 päätimme Hervan Eljan kanssa tutustua, edellisten paikkojen lisäksi, erääseen suomalaisten lintuharrastajien vähemmän retkeilemään alueeseen, nimittäin

Slettnesin niemeen. Paikka löytyy nenän osoittamasta suunnasta, kun katsoo Tenojokisuulta suoraan karttapohjoiseen ja se sijaitsee suurin piirtein Hamningbergin ja Nordkappin puolivälissä. Maanteitse sinne on matkaa Tanabrusta saman verran kuin Hamningbergiin, noin 200 km. Tie on pääasiassa hyväkuntoinen, joskin kapea ja vie jokilaaksojen pilkkoman puuttoman ylätasangon yli. Maisemat ovat komeita niin kuin Norjassa kuuluu ollakin. Taukopysähdyksillä maastossa näkyi runsaasti tuoreita sopulien jättämiä ruokailujälkiä ja papanoita, samoin kuin myös piekanoja leluttelemassa siellä täällä. Tunturikihu, jota myös kuvasimme matkalla, oli varsin "yhteistyöhaluinen" eikä erityisesti edes hyökkäillyt kahden munansa puolesta.

Slettnesin majakka, sumuisena niin kuin me sen näimme. © HELGE ESKELINEN

Gamvikin pienestä kalastajakylästä on retkemme päätepisteeseen Slettnesin luonnonsuojelualueelle matkaa noin kolme kilometriä, ja siellä sijaitsee sen näkyvin kohde majakka, joka on suojelualan keskellä. Alue on kooltaan pieni, vain noin 12 neliökilometriä. Yleisilmeeltään Slettnesin niemi on kallioista ylänkömaastoa, joka muuttuu rantaa lähestyttäessä pääasiassa alavaksi, kohtalaisen helppokulkuiseksi maaksi. Niemessä oleva majakka on, ei ainoastaan Euroopan, vaan maailman pohjoisin mantereella sijaitseva majakka. Paikan tarkka sijainti on 71,05,33 N / 28,13 E. Majakka on toimiva, tosin ei enää miehitetty. Sen vieressä olevat vanhat rakennukset ovat nyt yksityiskäytössä, ja siellä on ymmärtääkseni myös mahdollis-

ta yöpyä. Kuten myös Gamvikin kylässä. Luonnonsuojelualue on eräs Norjan tunnetuimpia ja samalla eräs niistä, jossa retkeily on sallittu. Tosin toivotaan, että ”turistit” käyttäisivät maastoon merkittyjä polkuja, ja näin samalla kiertäisivät herkimmät lintujen pesimisalueet. Paikka on karua, paikoin kivistä, puutonta ja matalaa tundramaista ranta-aluetta. Kallioita on kuitenkin selvästi vähemmän kuin Hamningbergissä. Sileiksi hioutuneiden rantakallioiden välissä meren rannassa on kauniita, simpukkamurskan valkoiseksi värjäämiä pieniä poukamia. Mielenkiintoinen, varsinkin jos säät sattuvat olemaan retkeilijän puolella.

Satu-Ruijan maa ei kuitenkaan ottanut meitä vastaan ”säteilevän kirkkaalla auringon-

paisteellaan pilvettömältä yötaivaalta”. Pikemminkin päinvas-toin. Saimme tuulta, pilviä ja koleutta. Mutta sääthän ovat kuten sanotaan – korkeemmas käres. Retkeilimme alueella muutamana päivän seuraten samalla kuinka pilvet lensivät maata hipoen. Koko pohjoinen jäämeren rantahan on todella vaihteleva ja arvaamaton säiden suhteen. Lämpötila saattaa pudota Euroopan lämpimimmän paikan tuntumasta, muutamassa tunnissa, muutamaan lämpöasteeseen keskellä kauneinta kesää. Lumi-sadekaan ei ole kovin suuri yllätys. Meidän ollessamme Slettnesissä heinäkuun ensimmäisellä viikolla pysytteli lämpötila koko ajan tasaisesti päivän kahdeksan asteen ja yön jopa neljän asteen välillä, eikä auringon säteilystä ollut juuri tietoaakaan. Tuulta sen

Elja kuvaamassa valkopärskäjuurta. © HELGE ESKELINEN

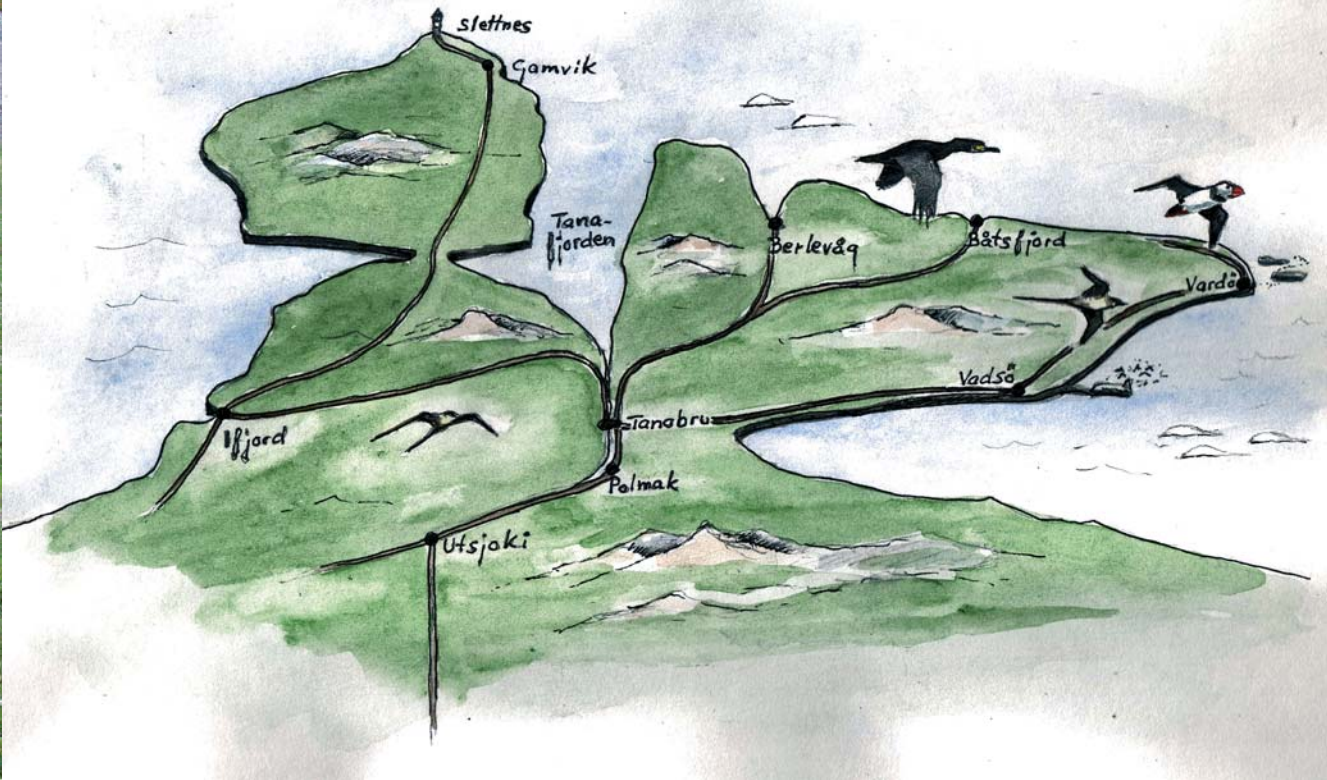
sijaan oli vähintään riittävästi. Alueella ei ole varsinaista leirintäaluetta, eikä myöskään telttailijoita näkynyt meidän lisäksi muita. Paikallinen lintuasema oli kiinni, joten me viritimme telttamme, kovan tuulen takia, aseman seinän viereen tuulen-suojaa. Myöhemmin (yöllä) paikalla kävi vartija, joka ”salli” valintamme hieman pitkin hampain, mutta määräsi kyllä automme pois kentältä, takaisin yleiselle tielle. Sää on kuitenkin otettava vastaan sellaisina kuin ne tarjoillaan, ja kuvat otettiin siinä valossa mikä oli käytettävissä.

Paitsi, että paikalla on Norjan tihein merikihukeskittymä – noin 30 paria, alueella on todettu pesineen kaikkiaan noin sata lintulajia, mm. pulmussirri. Kaakkureita pesii alueen pienil-

lä järvillä kuulemma huomattavasti. Emme pitäneet linnuista varsinaista havaintopäiväkirjaa, mutta mieleen jäi peruslajien lisäksi mm. pikkukuovi, merikotka, vesipääsky, merisirri, suosirri, kihujen ahdistama suuri falco (rusti?), alli ja katkeamaton kajavien ohilento. Ehkä suurin yksittäinen lintuyllätys oli, kun majakan rannassa, seuratessani ohi lentäviä kajavia, huomasin pilvestä työntyvän esiin kaksi tanakkaa lokin muotoista lintua. Ehdin kuin ehdinkin napata linnuista muutaman kuvan ennen kuin ne katosivat taas pilveen. Myöhemmin kotona varmistui, että linnut olivat isokihuja. Sillä aikaa kun kuvasin kajavia majakan rannassa, Elja kiersi merkityn Slettnesin kulttuuripolun, jonka varrelta löytyi mm. jäänteitä vanhasta asutuksesta tur-

vekammeineen, kiviaitoineen ja kukkakenttineen. Hmmm - olisikohan sittenkin pitänyt valita Eljan seura... Mielenkiintoinen havainto alueella oli myös kolme räkättirastaan pesää, jotka sijaitsivat talojen seinillä. Puitahan ei paikalla ole. Kaksi pesistä oli lintuaseman seinällä ja kolmas majakanvartijan ulkorakennuksen räystäällä.

Alue ei ole mielenkiintoinen ainoastaan runsaan linnuston vaan myös kasvillisuuden vuoksi. Retken runsain ja näkyvin kasvillisuuden edustaja oli varmaankin rohtokuirimo. Sitä kasvoi yleisenä merenrannan hierualla. Komeimmat, lähes vyötärön korkuiset kasvustot, löytyvät kuitenkin lintuvuorten pesärinteiden juurilta. Eljan selvityksen mukaan kasvi on vanhastaan tunnettu lääkekasvi, jota

Slettnes sijaitsee lähes kohtisuoraan Utsjoelta pohjoiseen. © HELGE ESKELINEN

on yleisesti käytetty mm. keripukin torjuntaan. Myös halikka (*mertensia maritima*) oli uusi laji. Siis jo toinen elis! Ja lisää seurasi. Suomalaisille erikoisin kasvi lienee kuitenkin lähes polvenkorkeinen Valkopärskäjuuri (*Varatrum album ssp. lobelianum*). Kasvi esiintyy siellä täällä Kalastajasaarennosta länteen, ei kuitenkaan lännemmäksi Gamvikista. Sitä tavataan myös joillakin paikoilla Utsjoella. Edelleen Eljan selvitysten mukaan kasvissa on voimakasta myrkyä joka liukenee helposti alkoholiin. Lääkinnällisessä mie-

lessä sitä on aikoinaan käytetty ulkoisesti kipujen hoitoon. Aine on hajuton, kirpeänmakuinen ja nenän limakalvoja ärsyttävästi aivastuttava. Siis aivastuspulveri! Slettnesissä kasvi viihtyi ympäristöään hieman suojaisemmissa painanteissa. Kauempana meren rannasta se kasvaa jopa yli metrin korkeiseksi ja autosta katsottuna sen kasvustot olivat kuin männyn taimistoa. Eljan päiväkirjasta poimin lisää kasvihavaintoja mm. lapinorvokki, tunturikohokki, lapinkuusio, sammalvarpio, riekonsara, lapinvuokko, punakko ja tunturiän-

gelmä muutamia mainitakseni. Slettnesille tunnusomaista on myös tunturikasvien ja jäämeren kohtaaminen. Lapinvuokko ja tunturikohokki kasvavat siellä lähimmillään vain muutaman metrin päässä vesirajasta.

Kiitokset

Lämmin kiitos Elja Hervalle tosi mukavasta retkiseurasta, retkipäiväkirjan lainasta kasviselvityksineen sekä luontokuvausharrastukseni avartamisesta koskemaan myös kasvien maailmaa.